

İstiklal Savaşı'nda Bir Yol: İstiklal Yolu ve Kastamonu Bölgesindeki Lojistik Faaliyetlerin Değerlendirmesi*

Hüsnü ÖZLÜ**

Öz

Türk İstiklal Savaşı'nda cephe gerisindeki mücadeleler içerisinde Kastamonu bölgesinin özel bir önemi vardır. Kastamonu bölgesi Batı Cephesine uzanan sevkiyat yollarının başında gelmektedir. Ayrıca Anadolu'daki mücadeleye katılacak vatanseverlerin geçiş güzergâhı olması nedeniyle de stratejik öneme sahiptir. Bu dönemde Kastamonu'da kurulan askerî ve sivil teşkilatlar da son derece önemli görevler üstlenmişler ve İstiklal Savaşı'na destek olmuşlardır.

Anadolu'da kurulan millî hükümetin lojistik ve ikmal desteğinin sağlandığı önemli merkez durumunda olan Kastamonu vilayeti, bölgede kurulan Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığı vasıtasıyla İstiklal Savaşı'nı desteklemiştir. Kastamonu'da Kuvayaskerîmilliye'nin örgütlenmesi Vali Vekili Ferid Recai Bey'in çalışmaları ile başlamış ve 28 Eylül 1919 tarihinde Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti kurularak faaliyete geçmiştir.

Karadeniz'de yapılan sevkiyatın İnebolu'da kara ile buluşması neticesinde başlayan zor ve cefalı yolculuğu Kastamonu yolu üzerinden cephelere kadar uzanmış, bu faaliyeti ise kurulan nakliye kolu gerçekleştirmiştir. O yılların ağır

---

* Bu makale, 11-14 Haziran 2019 tarihinde Samsun'da Türk Tarih Kurumu ve 19 Mayıs Üniversitesi tarafından düzenlenen "100.Yılında 19 Mayıs ve Millî Mücadele Uluslararası Sempozyumu"nda sunulan "Türk İstiklal Savaşında Kastamonu Bölgesindeki Lojistik Faaliyetler ve Bölgedeki Müdafaa-i Hukuk Hareketinin Değerlendirmesi" başlıklı bildirinin geliştirilmiş halidir.

** Doç.Dr., Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, hozlu@kho.edu.tr

şartları altında yapılan bu nakliye işleri bir taraftan askerî makamlar, diğer taraftan da oluşturulan komisyonlar vasıtası ile yapılmıştır.

İnebolu–Kastamonu-Ankara arasında taşıma işlerinin önemli bir bölümü kiralanan arabalar ve yöre halkının yaptığı taşıma ile yürütülmüştür. 3 Kasım 1920 tarihinde ise nakliye işlerinin daha düzenli bir şekilde yapılması için İnebolu-Kastamonu hattında 14'üncü Fırka'nın emrinde, bir nakliye kolu oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *İstiklal Savaşı, Kastamonu, Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığı, 14'üncü Fırka, Nakliye Kolu, İnebolu.*

Evaluation of Logistics Activities in Kastamonu Region During the Turkish War of Independence

Abstract

In the Turkish War of Independence, Kastamonu region had a special importance for the struggle behind the front lines. At that time, the importance of the region increased with its logistical support of the front. Moreover, the region also served as a doorway for patriots to reach Anatolia to join the war. Military and civilian organizations formed in Kastamonu carried out important missions and made valuable contributions to the Turkish War of Independence.

Kastamonu, which was an important support center in terms of logistics and supply for the National Government, supported the Turkish War of Independence through Kastamonu and Bolu Command in the region. The efforts to form and organize the national forces in Kastamonu started with the orders of the Deputy Governor Ferid Recai Bey, and the Association for Defense of National Rights in Kastamonu was established on September 28, 1919.

The military shipments brought to Inebolu by sea were then transferred rapidly to the fronts through Kastamonu amid various challenges. The transportations of such were carried out under difficult conditions at the time by military authorities and the commissions formed.

A great deal of the transportations between Inebolu-Kastamonu-Ankara was carried out by rental cars and the collective efforts of the local people. However, in order to prevent disruptions in transportation of military equipments, units for

logistics were formed on November 3, 1920 under the command of the 14th Fırka in Inebolu-Kastamonu line.

Keywords: *The Turkish War of Independence, Kastamonu, The Command of Kastamonu and Bolu, 14th Fırka, İnebolu, Logistics Supply.*

Giriş

İtilaf devletlerinin Mondros Mütarekesi'nin hemen ertesinde başlattıkları Anadolu'yu işgal harekâtı cephe hattında Türk askerî birliklerinin başarıyla sevk ve idaresinin yanı sıra cephe gerisinde askerî ikmal ve lojistik hizmetlerinin iyi organize edilmesiyle akamete uğratılmıştır. İstiklal Savaşı boyunca Anadolu'nun hemen her yerinde yerel direniş örgütlerinin öncülüğünde gerçekleştirilen ordunun ihtiyaçlarını karşılama girişimi, ahalinin güçleri nispetinde ve daha çok gönüllülük esasına dayalı olarak verdikleri desteklerle yürütülmüştür. Toplanan yardımların cepheye sevki, bir taraftan resmî makamlar diğer taraftan ahalinin imkânlarının birlikte seferber edilmesi ve ulaştırma kaynaklarının etkin kullanılmasıyla mümkün olmuştur. Bu süreçte Anadolu'daki bazı bölgeler sahip oldukları kara, deniz veya demiryolu ulaşım imkânlarıyla askerî ikmal ve lojistik konusunda mühim vazifeler ifa etmiştir. Bunlar arasında Kastamonu bölgesi, İstiklal Savaşı boyunca Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden ordu namına toplanan yardımların cephelere ulaştırılması ve bunun resmî vazifeliler ile yerel halkın müşterek yürüttükleri bir hizmet olarak gerçekleşmesi bakımından ana ikmal bölgelerinin başında gelmektedir.

Kastamonu vilayeti, İstiklal Savaşı boyunca Doğu Cephesi'nden, Batı Cephesi'ne yapılan askerî sevkியatın bir kısmı ile İstanbul'dan kaçırılan veya Rusya'dan temin edilen silah ve mühimmatın bir bölümünün geçiş güzergâhı olmuştur. Bu güzergâhın stratejik noktalarından biri olan İnebolu, sahip olduğu kara ve deniz taşımacılığı imkânlarıyla askerî nakliyat ve sevkiyatta adeta ana kapı görevi görmüş, İstanbul'u Ankara bağlayan önemli kavşak noktası olmuştur. (Özlü, 2008: s.95; Atabey, 2006: s.107, Bkz. EK:1). Bu özelliğiyle İnebolu, Karadeniz üzerinden cephelere askerî sevkiyat ve lojistik hizmetlerinde Trabzon ve Ereğli limanları kadar önemli vazifeler üstlenmiştir (İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı, 1964: s.38.) Karadeniz üzerinden İnebolu limanına ulaştırılan askerî malzemeler burada kağınlara tahmil edilerek Kastamonu'ya sevk edilmiş, buradan

da cephelere dağıtılmıştır. Askerî malzemenin nakil ve sevkiyat işlerinin organizasyonu ise Kastamonu ve Bolu Havalisi Komutanlığı vasıtasıyla takip edilmiş, gerek sivil ve gerekse askerî makamların nakliye işleri bu komutanlığın çizdiği plan dâhilinde yürütülmüştür.

1. Kastamonu'da Müdafaa-ı Hukuk Hareketinin Kuruluşu

Kastamonu havalisinde İstiklal Savaşı lehine örgütlenme, yerel Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti, Kuvayımillie birlikleri ile Kastamonu ve Bolu Havalisi Komutanlıklarının müşterek çalışmaları neticesinde gerçekleşmiştir. Bölgede Müdafaa-ı Hukuk hareketinin kuruluşu ve ahalinin Kuvayımillie etrafında örgütlenmesi Miralay Osman Bey'in Kastamonu Mevki Kumandanı olarak tayin edilerek 16 Eylül 1919 tarihinde Kastamonu'ya gelmesiyle hızlanmıştır (Açıksöz Gazetesi, 21 Eylül 1919: S.13). Miralay Osman Bey vazifesine başladığı ilk anda bir süreliğine tevkif edilmiş ancak bu durum onun Ankara ile birlikte hareket etmesine mani olmamıştır. Osman Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya koşulsuz bağlılığını ilerek bölgenin örgütlenmesi hususunda onun direktiflerini yerine getirmiştir (Cebesoy, 1953: s.193).

Kastamonu'da Müdafaa-ı Hukuk örgütlenmesi ise Vali Vekili Ferid Recai Bey'in girişimleri ile başlamış, Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 28 Eylül 1919 tarihinde resmen kurulmuştur (Açıksöz Gazetesi, 27 Eylül 1919: S.14.). Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti teşkilatı Kastamonu merkez şubesinden başka Sinop, Çankırı, İnebolu, Safranbolu, Araç, Cide, Devrekâni ve Daday'da açtığı şubelerle bölgenin genelinde faaliyet göstermiştir (Peker, 1955: s.93). Cemiyetin Kastamonu merkezi şube başkanı seçilen Ziyaeddin Efendi, İstiklal Savaşı boyunca Millî Mücadeleyi desteklemek ve Heyet-i Temsiliye'yi güçlü kılmak için yoğun çaba harcamış ve İstanbul Hükümetinin teslimiyetçi politikasına karşı mücadele etmiştir. Bölge halkının Müdafaa-ı Hukuk hareketi etrafında bütünleşerek İstiklal Savaşı hakkında bilgilendirilmesi ise 15 Haziran 1919 tarihinde Kastamonu'da yayımlanmaya başlanan Açıksöz Gazetesi üzerinden yapılmıştır. Kasaba ve köylere kadar ulaşan gazete özellikle cepheden gelen haberlerin halka aktarılmasında önemli rol üstlenmiştir (Açıksöz Gazetesi, 1933: s.22).

Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığı da Mustafa Kemal Paşa'ya bağlı kalarak, İstiklal Savaşı boyunca üzerine aldığı sorumluluğu en üst düzeyde yerine

getirmiştir (bkz. EK:2). 29 Ocak 1921 tarihinde bu komutanlığın görev alanı Bolu bölgesinin de Kocaeli Komutanlığına bağlanmasıyla genişlemiş böylece adı Kastamonu ve Havalisi Komutanlığına tahvil edilmiştir. (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Aralık 1955: bkz. Ek:3). Özellikle bölgedeki lojistik faaliyetleri planlama ve uygulama aşamasında etkin rol oynamış ve cephelere yapılan sevkiyatı yönetmiştir.

Kastamonu bölgesinde Müdafaa-i Hukuk hareketinin kurulması ve örgütlenmesi ile birlikte lojistik ve ikmal faaliyetleri hızlanmış ve Batı Cephesi'ne yapılan sevkiyat hız kazanmıştır. Bu dönemde İnebolu'dan başlayan ve Ankara üzerinden cepheye kadar uzanan nakliyat işleri kiralanmış arabalar ve bölge halkının yaptığı çalışmalarla yürütülmüştür (Kastamonu Gazetesi, 18 Kanunuevvel 1920, Sayı 2238). Bu çerçevede Kastamonu Havalisi Kumandanı Muhiddin Bey'in Erkânı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne 8 Mart 1921 tarihi itibarı ile yazdığı raporda Kastamonu ve Havalisi Komutanlığının personel ve malzeme bakımından durumu EK:4'te belirtilmektedir (İSH,600-5,5aa).

2. Kastamonu ve Bolu Havalisi Komutanlığı ve Bölgede Lojistik Faaliyetler

Türk tarihinin her safhasında olduğu gibi Osmanlı Devleti de ordularının sefer öncesi ve sefer sırasındaki lojistik hazırlıklarına büyük önem vermiş ve ihtiyaçlarını kendi iç kaynaklarından temin etmiştir. Savaş için gerekli iaşe maddelerini çeşitli yollardan temin eden devlet, savaş zamanlarında bunların eksiksiz şekilde muharip birliklere ulaştırılması amacıyla menzil teşkilatını etkin bir şekilde kullanmıştır. Osmanlı Devleti'nin uzun mesafeli seferlerde dahi askerî başarılar elde edebilmesinde sefer öncesinde yapılan planlı askerî ikmalin ve harp malzemesinin muharebe sahasına taşınmasındaki kabiliyetin etkili olduğu şüphesizdir. Bu, askerî harekâtın olumlu neticelenmesi için askerî teknik ve yeteneğin yanı sıra lojistiğin de önem arz ettiğinin göstergelerindedir. Türk Ordu Teşkilatında yerleşik bir kültür haline gelen askerî ikmal usulü İstiklal Harbi sırasında da başarıyla işletilmiştir.

İstiklâl Savaşı öncesi lojistik faaliyetler Birinci Dünya Savaşı sırasında yayınlanmış olan tüzük ve talimnelere göre ve 1916 yılında yayınlanan "Seferiye Nizamnamesi" esaslarına göre yürütülmüştür. Bu Nizamname'ye göre

ülke toprakları muharebe bölgesi, menzil bölgesi ve memleket içi bölgeleri olarak bölümlere ayrılmış ve her türlü lojistik tesis, birlik ve bunların işletme şekilleri bu nizamnamede gösterilmiştir (*Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler*, 1975: s.213).

İstiklal Savaşı'nda özellikle Batı Cephesi'nde Yunan ordusuna karşı verilen mücadelede Türk ordusunun silah ve cephane ihtiyacının karşılanmasında büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Zira Anadolu topraklarının önemli bir bölümü işgal altında olup, özellikle İstanbul'dan Anadolu'ya geçişlerde güvenlik sıkıntıları yaşanmakta, Doğu Cephesi'nden nakledilen malzemelerin sevkiyatında yol ve iklim koşulları nedeniyle aksamalar olmaktadır. Bu şartlar altında İnönü Muharebeleri öncesinde ordunun ihtiyaçları giderilememiş, İstanbul'daki subayların önemli bir bölümü Anadolu'ya geçememiş, er ihtiyacı giderilememiş, silah ve cephane açığı da kapatılamamıştır. Bu eksikliklerin tamamlanması amacıyla Millî Müdafaa Vekâleti'nin 10 Ocak 1921 tarihli bir bildiriyle Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğü ve bu teşkilata bağlı olarak da Yurt İçi Menzil Örgütü kurulmuştur. (Topal, 2008: s.104-115) Millî Müdafaa Vekâleti bünyesinde aynı tarihte kurulmuş olan bir diğer birim ise İmalât-ı Harbiye Genel Müdürlüğüdür. İmalât-ı Harbiye teşkilatı Batı Cephesi'nde kullanılacak savaş araç ve gereçlerini üretmek, onarmak, değiştirmek ve ordunun bu konudaki diğer ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidir. Sevkiyat ve Genel Müdürlüğünün görevi ise gerek İmalât-ı Harbiye tezgâhlarında hazırlanan savaş malzemeleri ve gerekse ülkenin diğer bölgelerindeki savaş malzemeleri Batı Cephesi'ne nakletmektir (Evsile, 1997:s.1).

Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğüne bağlı olarak çalışan Kastamonu Menzil Bölge Müfettişliği, bünyesindeki alt birim ve birlikler ile bölgedeki lojistik faaliyetleri yürütmüştür. İki önemli bağlantı noktası olan İnebolu, Sinop ve Kastamonu Hat Komutanlıkları sevkiyatın ana merkezi konumunda olup ara bölgelerde yer alan Nokta ve Konak Komutanlıkları vasıtasıyla Menzil Müfettişliği ile bağlantı sağlamaktadır. Bölgede yer alan ve Menzil Bölge Müfettişliğine bağlı çalışan birimler şu şekildedir (Evsile, 1997: s.9):

“Menzil Bölge Müfettişliği Karargâhı: Kastamonu,

Hat Komutanlıkları: İnebolu ve Sinop,

Nokta Komutanlıkları: Taşköprü, Sinop, İnebolu ve Kastamonu,

Konak Komutanlıkları: Gürcü, Bayındır, Tutak, Okluk, Beşdeğirmenler, Seyitler, Pomaklı, Aktaş, Şehiryani, Çarşamba, Görede,

İaşe Merkezleri: Cide, Cerkeş, Mecidiye, Safranbolu, Araç, Taşköprü,
Daday,

Mevki Hastahanesi: Kastamonu,

Revirler: Çerkeş ve Koçhisar,

Silah ve Donatım Depoları: İnebolu ve Kastamonu,

Subay Misafirhaneleri: İnebolu ve Kastamonu”

Kastamonu Menzil Bölge Müfettişliğine bağlı Kastamonu Hat Komutanlığı
ise şu birimlerden oluşmaktadır: (Evsile, 1997: s.20)

“İnebolu Askeralma Komutanlığı,

Kastamonu Askeralma Komutanlığı,

Ilgaz Askeralma Komutanlığı,

İnebolu Erzak Ambarı,

Kastamonu Erzak Ambarı,

Küre Ambarlı Konağı,

Kastamonu Hastahanesi,

Kastamonu Nekâhathanesi,

Küre Sıhhiye İstasyonu,

Seyitli(veya Seyitler) Sıhhiye İstasyonu,

Değirmenli Sıhhiye İstasyonu,

Ilgaz Sıhhiye İstasyonu,

Kalehanı Sıhhiye İstasyonu,

Topal Ali Sıhhiye İstasyonu.”

Ayrıca Kastamonu Menzil Müfettişliği emrindeki Mirî* Nakliye Kollarına
bağlı olarak; 1 numaralı çift atlı araba kolu, 5 numaralı 4 tekerlekli öküz araba
kolu ve 2 numaralı mekkâre** kolundan teşekkül etmekteydi. Bu üç koldan ibaret

* Mirî, kelime manası bakımından mülkiyeti devlete ait mallar için kullanılmakla birlikte zaman zaman bir işin devlet eliyle yürütülmesi anlamına da gelmektedir. Askerî nakliye hususunda eğer taşımacılık hükûmetin kendi araçları ve memurları vasıtasıyla yürütülürse buna miri nakliyat bunun için kullanılan vasıtalar için de miri araba, miri deve veya miri katır tabirleri kullanılır. Bu izahata istinaden İstiklal Harbi sırasında Kastamonu havalisinde hizmet gören Mirî Nakliye Kollarının da her ne kadar yalnızca kamu vasıtalarıyla nakliye hizmetlerini icra ettiği akla gelmekte ise de esasen kiralama yoluyla tedarik edilen vasıtalarla yapılan taşımacılığın sevk ve idaresini de bu kurum yürütmekteydi (bkz. Sarı, 2019,s.310 vd.).

** Kelime manası bakımından kiralanmış anlamına gelen mekkâre esasen para karşılığında veya vergilerine mahsup edilmek suretiyle taşımacılık için ahaliden at veya öküz arabalarıyla deve ve katır kiralanmasına dayanan bir nakliye usulüdür. Osmanlı devrinde ordunun sefere

olan birliklerde toplam olarak 15 subay, 184 er, 89 mekkâre, 27 çift atlı araba, 13 tek tekerlekli araba, 30 dört tekerlekli öküz arabası faaliyet yapmaktadır (Evsile, 1997: s.47).

Kastamonu Menzil Müfettişliği emrindeki ücret karşılığında kiralama usulü ile hizmet yapan Müteahhit Nakliye Kolları ise 20 çift atlı araba kolu, 35 mekkâre kolu ve 2 merkep kolundan oluşmaktaydı. Bu birliklerde toplam olarak 11 nakliye müteahhidi ile 316 ertelenmiş er, 240 çift atlı araba, 1505 mekkâre, 72 merkep ile faaliyetlerini yürütmüştür (Evsile, 1997: s.49).

İnebolu - Ankara arasındaki taşıt işlerinin kira arabaları ve halk arabalarıyla yapılması zaman zaman aksamalara yol açmıştır. Yol boylarındaki köylerde oyalanmalar ve beklemeler en önemli sıkıntıdır. Ayrıca arabacıların ve hayvanların hastalığı yüzünden gecikmeler yaşanmaktadır. Bu yolun en zorlu kısmı, Küre ve Ilgaz Dağları, İnebolu'nun İkiçay'dan Çatalçeşme'ye kadar Topçuoğlu, Kayguncak, Küre, Ecevit yokuşları ile Çankırı'nın Dümbelek bölgesidir (Peker, 1955: s.248).

Cephelerin nakliye işlerinin daha düzenli bir şekilde yapılması için 3 Kasım 1920 tarihinde İnebolu-Kastamonu hattında 14'üncü Fırka'nın emrinde bir nakliye kolu oluşturulmuştur. Bu nakliye kolu bölgedeki en önemli faaliyeti üstlenmiş ve sevkiyat işlerini yapmıştır. Yöre halkı, son derece zor şartlar altında dahi bu görevi hakkıyla yaparak cephe gerisinde adeta destan yazmış ordu millet bütünleşmesini sağlamıştır (Kastamonu Gazetesi, 22 Kânunuevvel 1920, Sayı 2242.).

İnebolu'dan başlayıp Ankara'ya kadar uzanan nakliye işlerinde bu nakliye kolu çok önemli görevler yapmış, adeta cephelerin lojistik yükünü üstlenmiştir. Kuruluşundan kısa bir süre sonra 14'ncü Fırka Komutanlığı tarafından, Kastamonu ve İnebolu bölgesinde kurulan nakliye koluna özellikle teşkilat ve işleyişi düzenlemek amacıyla şu emir verilmiştir (Peker, 1955: s.266).

“İnebolu Askerlik Şubesine;

1. Kalem muntıkasında teşkil edilecek olan nakliye koluna şubeniz dairesine üç araba isabet etmiştir.

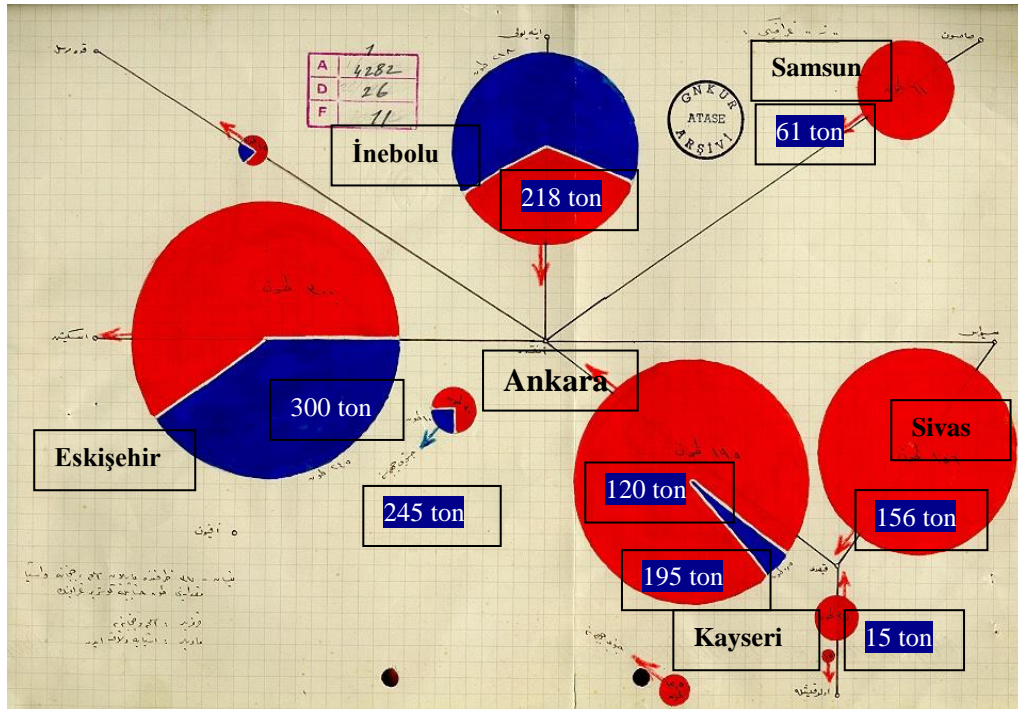
çıktığı zamanlarda sıklıkla müracaat edilen bu taşımacılık usulü İstiklal Harbi sırasında da bilhassa demiryolu güzergâhı dışında kalan bölgelere yönelik nakliyatta kullanılmaya devam edilmiştir (bkz. Sarı, 2018,s.246 vd.).

2. Arabaların üçü de çift atlı olması emir iktizasından ise de bulunamadığı halde behemal biri atlı diğer dörder tekerlekli öküz arabası olabilir.
3. Bu arabaları sevk ve idare edebilecek emsalleri silahaltında ve firari olmayan birer arabacı tahtı silaha alınacaktır.
4. Arabalar sağlam ve koşum takımları teknil, hayvanları nallı olacaktır.
5. Bu arabalar, tedarik-i vesait-i nakliye kanunu mucibince derç edilecek ve mümkün merteye zenginlerden alınacaktır ve bir haftaya kadar kalem merkezinde hazır bulundurulacaktır.

13 Kasım 1920 Kalem Reis Vekili Mehmed Emin".

Tablo 1 : Nisan 1921'de Yapılan Silah ve Cephane Nakli

(Açık renk bölüm taşınan silah ve cephaneyi, koyu renk bölüm taşınan eşyayı göstermektedir.)

Türk İstiklal Savaşı'nın en yoğun dönemi olan Sakarya Meydan Muharebesi öncesinde Batı Cephesi'ne yoğun bir lojistik destek sağlanmıştır. Yurdun pek çok

köşesinden başta Ankara'ya ve oradan da cepheye sevk edilen eşya, malzeme, silah, mühimmat ve yapılan sevkiyat, İstiklal Savaşı'nın başarıya ulaşmasındaki en önemli etkidir. Bu kapsamda, Nisan 1921'de yapılan silah ve cephane nakli Tablo-1'de görülmektedir.

Bu dönemde özellikle İnebolu bölgesinde yoğun bir nakliye hizmeti gerçekleşmiş ve deniz yolu ile getirilen malzemeler güvenli yollardan taşınmaya çalışılmıştır. 5 Kasım 1920 tarihinde Şahin adlı motor ile taşınan 250 sandık piyade tüfek mermisi kıyıya çıkarılmış (İSH, K:1063, G:144.), 13 Haziran 1921 tarihinde İnebolu'ya gelen 50 sandık kasatura ile 8880 atım seri sahra mermisi Ankara'ya gönderilmiş (İSH, K:1118, G:74.), 7 Ağustos 1921 tarihinde İnebolu Mıntika Kumandanlığından 115 sandık harita edevatından 99 adedinin sevk edildiği 16 sandık kaldığı bildirilmiş, kalanlar da derhal yola çıkarılmış (İSH, K:1119, G:66.), 26 Haziran 1921 tarihli belgede İnebolu Ankara arasında çalışan ulaştırma kollarının bazılarının devlete ait eşya ile beraber sivil eşyada taşıdıkları anlaşılmış (İSH, K:1118, G:76.), 27 Ağustos 1921 tarihinde İnebolu'dan 3 sandık içinde 50.000 adet dilli toka, 2 fiçı 404 kilo vakum yağı Ankara'ya sevk edilmiştir (İSH, K:1120, G:69.). Bu bahsi geçen örneklemeler İstiklal Savaşı boyunca devam etmiş ve tonlarca malzemenin sevkiyatı gerçekleşmiştir.

İstiklal Savaşı süresinde sevkiyat işlerinin ana noktası sevkiyat merkezleri olmuştur. Bu merkezler hukuki sıkıntı yaşanmaması amacıyla İstiklal Mahkemeleri'nin emirleri doğrultusunda hareket etmiş ve denetlenmiştir. Ayrıca, bu merkeze bağlı olarak çalışan asker ve sivil personelin iaaşe bedelleri Vilayet makamı tarafından ödenmiş ve bu maksatla komisyonlar kurulmuştur (Özlü, 2008: s.96).

İnebolu-Ankara yolu lojistik hizmetlerin yanında aynı zamanda çok önemli bir muhabere yoludur. Anadolu'ya geçecek vatanseverlerin ve malzemelerin ana güzergâhı olan bu yol haberleşmenin de en stratejik hattı olmuştur. İstanbul'dan Anadolu'ya haber akışı güvenilir bölge olması bakımından en yoğun bir şekilde bu yol üzerinden sağlanmıştır. Bu dönemde *Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi* İsmet Paşa'nın, İnebolu-Kastamonu-Ankara yoluna verdiği önem şu telgrafta açıkça görülmektedir (İSH, K:644, G:60.).

23 Ekim 1921 Ankara'da

Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umumiyesi'ne

Tahrîrat

İnebolu-Kastamonu-Ankara istikameti kâmilen mühim bir istikamet ve muhabere yolumuzdur. Bu yolların tahrîratın henüz lüzumu kadar muntazam ve seri bir surette alınması mümkün olamamaktadır.

Mezkûr istikamette haftada kaç defa posta işliyor?

Bu postanın vesaiti nedir? Bunun artırma ve yaygınlaştırma düşünülmekte midir? ve bu neye bağlıdır? Sûrat-i iş'ârını rica ederim.

*Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi
İsmet*

İstiklal Savaşı'nda Türk ordusunun cephelerde verdiği mücadelelerde ve zafer kazanmasındaki etkili olan en önemli faktör, cephe gerisinden yapılan lojistik destek ve Türk halkının emsalsiz fedakârlığıdır. Bu çerçevede vatanın savunulmasında Türk kadını, erkeğiyle birlikte çok önemli hizmetler yapmış, sadece miting meydanlarında değil, bizzat cephede çarpışarak ve cephe gerisinde büyük yararlılıklar göstermiştir. İstiklal Savaşı'nda, Anadolu kadınlarından bir kısmı cephelerde mücadele verirken bir kısmı da cephe gerisinde millî kuvvetleri güçlendirmek için her türlü fedakârlığı yapmışlardır. Kastamonu'da mülki memur ve askerî erkânın eşleri tarafından kurulan Müdafaa-ı Hukuk Hanımlar Cemiyeti önemli görevler üstlenmiş ve yaptıkları mitingler ve çektikleri protesto telgrafları ile İstiklal Savaşı'nı tüm dünyaya duyurmaya çalışmışlardır. İnebolu'da başlayan ve cephe içlerine kadar uzanan nakliye kollarında, kadınların ölümü dahi göze alabilecek kadar fedakârca çalışmaları Şerife Bacı adıyla efsaneleşmiş ve tarihe mâl olmuştur (Peker, 1955: s.397).

Kastamonu ili Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri 1920 yılından itibaren milli davaya yönelik çok önemli hizmetler yapmışlar ve yaptıkları eşya ve para yardımları ile cepheleri desteklemişlerdir. Bu çerçevede Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk Kadınlar Kolu'nun önemli hizmet ve çalışmaları olmuştur. Batı Cephesi'nin emrine uyarak Kastamonu Müdafaa-ı Hukuk il merkezi, ordunun giyim ve donatımı için eşya ve para bağışlarının sağlanmasına çalışmış, merkezde yer yer yardım komisyonları kurulmuştur. Cemiyet, gençler kulübü ile el birliği yapınca yardım genişlemiş, İstanbul'dan İnebolu'ya millî mücadele için gelmiş subay ve sivillerin Ankara'ya kadar yedirme, içme, yatma, yolluk masrafları ödenmiş ve hatta İnebolu'dan yapılan ulaştırmayı kolaylaştırmıştır. Çadır bezi, çamaşır ve çorabına kadar binlerce eşya yaptırmış, bilahare bu yardımlara, yakın

ilçeler ve köyler de katılmışlardır. Bu yardımların toplanmasında Müdafaa-ı Hukuk Kadınlar Kolunun büyük katkıları olmuştur (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.134).

Ordunun muharebe gücünü artırmak ve lojistik bakımından desteklemek amacıyla Osmanlı Devleti zamanında oluşturulan ve belirli noktalarda konaklama istasyonları kurularak daha çok resmî haberleşmeyi sağlayan posta teşkilâtını ifade eden menzil teşkilâtının bu süreçte önemli hizmetleri olmuştur. Menzil bölgesi muharebe sahasının hemen gerisinde bulunan arazi bölgesidir. Yukarıda bahsi geçen ve 1916 (1332) yılında yayınlanan “Seferiye Nizamnamesi”ne göre, “Başkomutanlık; menzil hatları, orduların menzil dairelerini, zapt ve istilâ olunan memleketlerde teşkil edilen hükümet bölgesini tayin ve sınıflandırma ile görevli ve sorumludur. Askerî harekât sırasında ordu komutanları, muharebe sahası ile menzil bölgesi arasındaki hattı, hattı fasılı (ayırıcı hat) tayin etmektedir” (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.244).

Ordu teşkilat yapısı içerisinde her ordu bölgesine bağlı bir menzil müfettişliği vardır; bu müfettişliğin levazım memurları yığınak bölgelerinde görev yapmaktadır. Ayrıca her kolordu için demiryolu istasyonu veya iskele menzil başlangıç noktası bulunmaktadır. Karadeniz kıyılarından Ankara yönüne sevkியatta önemli hat ve nokta komutanlıkları bulunmaktadır. Bu noktalar;

“a. İnebolu - Kastamonu - Çankırı - Kalecik - Ankara,

b. Samsun - Çorum - Sungurlu - Yahşihan - Ankara,

c. Ereğli - Gerede - Kızılcahamam - Ankara,

d. Marmara denizi kıyılarından Ankara yönüne: İzmit - Adapazarı - Düzce - Bolu - Gerede - Kızılcahamam – Ankara” şeklinde belirlenmiştir.

Kastamonu bölgesinde yer alan lojistik çalışmalarında Kastamonu Menzil Bölge Müfettişliği ve Teşkilâtı önemli görevler yapmışlardır. Bu teşkilâtın görev ve sorumluluk alanı şu şekilde tespit edilmiştir (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.244);

“Kastamonu’da menzil bölge müfettişliği karargâhı; İnebolu ve Sinop’ta menzil hat komutanlıkları; Taşköprü, Sinop, Koçhisar, Kastamonu ve İnebolu’da menzil nokta komutanlıkları; Gürcü, Bayındır, Tutam, Okluk, Beşdeğirmenler, Seyitler, Pomaklı, Aktaş, Şehirvari, Çarşamba’, Gerede’de menzil konak komutanlığı; Cide, Çerkeş, Mecidiye, Safranbolu, Araç, Taşköprü, Daday’da iase merkezleri; Kastamonu’da menzil mevki hastanesi; Çerkeş, Koçhisar’da menzil revirleri; Kastamonu’da 15, 20, 60 arabalı üç kol ile 50, 55, 60’şar mekkâreli dört

kol, 60 develi bir kol ile henüz miktarı tespit edilemeyen ve nisanda teşkil edileceği anlaşılan iki araba kolu; İnebolu ve Kastamonu'da birer subay misafir yeri ve lokantası- İnebolu ve Kastamonu'da silah ve teçhizat deposu.”

İnebolu Menzil Hat Komutanlığının görev ve sorumluluk alanı ise şu şekilde tespit edilmiştir (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.387).

“a. İnebolu, Ilgaz, Kastamonu Nokta Komutanlıkları;

b. İnebolu, Kastamonu Teçhizat Ambarı;

c. İnebolu, Kastamonu Teçhizat Deposu;

ç. Küre, Seyitler, Beşdeğirmenler'de ambarlı konaklar;

d. Kastamonu da 200'er yataklı iki mevki hastanesi;

e. Küre, Seyitler, Beşdeğirmenler, Ilgaz, Kalehanı, Topalosman'da birer revir;

f. İnebolu'da hizmet kıtası;

g. İnebolu'da benzin deposu, nal imal yeri; Kastamonu'da üç koldan kurulu bir ulaştırma taburu ile İnebolu'da altı kamyonadan kurulu bir kol.”

İnebolu Menzil Hat Komutanlığı'nın görev ve sorumluluklarının fazla olması aynı zamanda bölgede Sinop'tan Ereğli'ye kadar olan sahil şeridinde başta İnebolu olmak üzere güvenlik tedbirlerinin artırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu kapsamda Kastamonu Havalisi Kumandanı Mirliwa Muhiddin tarafından 5 Nisan 1921 tarihinde Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine çekilen telgrafta lojistik güvenliği için özellikle Sinop, İnebolu ve Ereğli arasında sahil güvenliğini sağlayacak güçlerin mutlaka takviye edilmesi gerektiğinden şu şekilde bahsedilmektedir (İSH,604-140aa.).

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine

1. Sinop'dan itibaren Ereğli'ye kadar 370 km tulûndan imtidad iden sahilin tarassudu, sahilde mevcut bir çok münteha koylara sokulabilecek muzır eshasın men'i duhülü, sahilde korsanlık ve sahil muntıkasında şekavetin men'i için dolgunca bir kuvvetin vücuduna ihtiyaç ideceği ma'lum-ı devletleridir. 23'üncü Alayın Ankara'ya tahrikinden evvel İnebolu'da bulunan 150 mevcudlu bir piyade bölüğü ile hidemat-ı mahsusadan maada istefan ile Kireçburnu Sinop'taki 65 kişilik sahil müfrezesi (...)Sinop, İstefan, Cide'deki 40 kişilik müfreme ile Kireçburnu, Amasra arası ve Zonguldak müfrezesinden tefrik edilen kuvvetler ile Zonguldak civarı mehma-emken(olabildiği kadar) temin ve tarassud ediliyordu.

23'üncü Alayın tahriki dolayısıyla İnebolu'da ki bölük hareket etmiş, Cide'de ki müfreze İnebolu'ya alınmıştır. Elyevm Cide civarında kuvvet yoktur. İnebolu, Sinop, Ereğli'deki kuvvet gayr-ı kâfidir. Hali hazırda lüzum görülen mahaller icabında tahrik ettirilecek olan ve zinde ve toplu bir halde bulunan Zonguldak müfrezesinden sevahil için kuvvet tefriki muvafık değildir. Binaenaleyh, merkezleri Sinop Ayancık-İnebolu-Cide-Amasra-Ereğli olmak üzere şimdilik 150 şer mevcudunda 6 sahil müfrezesinin bulunmasına ve bunlardan elyevm mevcut olan Sinop, İnebolu, Ereğli müfrezelerinin takviyesiyle diğerlerinin yeniden teşkiline ve sürati teşkilat için İstanbul'dan firaren gelecek şayan-ı emniyet efrad ile mahall-i ahz-ı askerlerden verilecek efrad ile teşkiline müsaade buyurulması ehemmiyetle maruzdur.

2. Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine, Müdafaa-ı Milliye Vekâletine arz edilmiştir.

Kastamonu Havalisi Kumandanı Mirliva Muhiddin"

Türk İstiklal Savaşı'nın başından itibaren yoğun bir şekilde lojistik faaliyetleri yürüten Kastamonu Havalisi Komutanlığı, 1920 ile 15 Nisan 1921 tarihleri arasında ve İnönü Muharebeleri sırasında önemli sevkiyat çalışmaları yapmıştır. Savaşın ve işgalin en sıkıntılı sürecinde Türk halkı, ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak adına seferber olmuştur. Bu dönemde İnebolu - Kastamonu - Çankırı - Kalecik - Ankara karayolu ile cepheye taşınan silah ve cephane listesi şu şekildedir (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.273);

"14 adet Rus, 4 adet Osmanlı anahtarlı, 11 adet Osmanlı mavzer 3 adet İngiliz, 10 adet Alman, 2 sandık çeşitli tüfeklerle; 94 adet Martin süngüsü, 19 çeşitli süngü, 20 adet martin kasaturası, 47 adet çeşitli kasatura, 1.040 sandık Alman piyade cephanesi, 2 sandık Rus piyade cephanesi, 917 sandık Osmanlı mavzer cephanesi, 1 sandık İngiliz piyade cephanesi, 335 sandık Avusturya piyade cephanesi, 832 sandık çeşitli piyade cephanesinden oluşan piyade ve silah cephanesiyle, 4 adet 7,5'luk İngiliz topu ve iki cephane arabası, bir sandık top dürbünü, 7 adet sehpa, 3 sandık İngiliz toplarına mahsus nişan aletleri, 385 sandık İngiliz top mermisinden oluşan top ve cephanesi idi." Ayrıca ; "İnebolu - Kastamonu - Çankırı - Kalecik - Ankara kara yoluyla Ankara ve dolaylarına nakledilen çeşitli silah toplam ağırlığı; 8 ton 500 kg.; çeşitli cephane, toplam ağırlığı 738 ton, yiyecek ve yem toplam ağırlığı 33 ton 500 kg., donatım ve gereç toplam ağırlığı ise 414 ton 500 kg. civarındadır."

İnönü Muharebeleri'nin Türk ordusu tarafından kazanılmasından sonra bütün imkânlarını seferber eden Yunan Hükümeti Batı Anadolu'ya yaptığı yığınağı en üst seviyeye çıkarmış ve yeni bir taarruzun hazırlıklarını tamamlamıştır. Bu arada Türk ordusu, yeni yapılanma sürecinde “Düzenli Ordu” adı ile yeniden teşkilatlanmış ve süratle birliklerini takviye etmeye başlamıştır. İşte bu sıkıntılı dönemde Kütahya Eskişehir Muharebeleri sırasında, İnebolu - Ankara hattında yoğun bir sevkiyat faaliyeti yürütülmüş ve cephenin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Kütahya Eskişehir Muharebeleri sırasında, “İnebolu-Kastamonu-Çankırı-Kalecik-Ankara karayoluyla Ankara'ya nakledilen silah ve cephane miktarı ise şöyledir (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.317);

“Bir adet İngiliz filintası, bir adet Belçika tüfeği, üç adet dokuzlu Osmanlı mavzeri, 295 adet İngiliz tüfeği, 23 adet Alman tüfeği, bir adet Romanya tüfeği, 8.489 adet Rus tüfeği, 4 adet Yunan grası, 45 adet vincister tüfeği, 46 adet muaddel martin, iki adet Fransız tüfeği, bir adet kısa martin, 17 adet gra tüfeği, iki martin hanri, 16 adet çeşitli tüfek 294 adet çeşitli kasatura, 198 adet çeşitli süngü, 17 adet tüfek namlusu, 66 adet makineli tüfek, üç sandık makineli tüfek namlusu, 67 paket, 20 adet, 7 sandık makineli tüfek şeridi, 16 adet Rus makineli tüfek sehpa, dört adet barabellum şarjörü, üç adet barabellum imlâ makinesi, bir adet kılıç, 150 adet piyade siper kalkanı, 78 sandık, 742 adet İngiliz piyade cephanesi, 148 sandık 3.650 adet Alman piyade cephanesi, 6.302 sandık ve 74 adet Rus piyade cephanesi, 18 sandık ve 60 adet Osmanlı piyade cephanesi 138 sandık küçük çaplı mavzer cephanesi, 226 sandık Avusturya piyade cephanesi, 34 sandık Fransız piyade cephanesi, 405 sandık berdanga cephanesi, 1.454 adet çeşitli piyade cephanesinden ohişan piyade silah ve cephanesiyle, bir adet kamasız çabuk ateşli dağ topu, bir adet çabuk ateşli top dürbünü, üç adet havan mermisi, 595 atım 105 mm. lik top mermisi.”

Kastamonu Menzil Müfettişliği emrindeki ulaştırma kolları; “1 No. lu çift atlı araba kolu, 5 No. lu dört tekerlekli öküz araba kolu ve 2 No. lu mekkâre kolundan oluşmaktadır. Bu üç koldan ibaret olan birliklerde toplam olarak 15 subay, 184 er, 89 mekkâre, 27 çift atlı araba, 13 tek tekerlekli araba, 30 dört tekerlekli öküz arabası bulunmaktadır. Taşıma gücü 33 tondur” (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.410).

Özellikle Sakarya Meydan Muharebesi öncesi kabul edilen Tekâlif-i Milliye Emirleri çerçevesinde ordunun ihtiyaçlarını karşılamak adına yürütülen yoğun

lojistik faaliyetler çerçevesinde 1921 ve 1922 yıllarında önemli sevkiyat çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda Sakarya Meydan Muharebesi öncesi ve Büyük Taarruz harekâtı sırasında İnebolu-Kastamonu-Çankırı-Kalecik-Ankara karayoluyla Ankara ve dolaylarına nakledilen silah ve cephane şu şekildedir (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.416):

“1.076 adet çeşitli tüfek, 54 adet çeşitli kasatura, 21 adet aydınlatma tabancası, üç adet makineli tüfek, 3.202 sandık çeşitli piyade cephanesi 415 sandık Rus piyade cephanesi, 10 sandık ve 177 atım nikel zarflı beyzî kurşun, iki sandık aydınlatma cephanesi, iki sandık Rus bombasından oluşan piyade silah ve cephanesi ile iki adet çabuk ateşli dağ topu, 13 adet çabuk ateşli sahra topu, iki adet 150 mm. lik obüs topu, bir adet bomba topu, 539 sandık ve 26.281 atım çabuk ateşli sahra mermisi, 166 atım tamamlanmamış çabuk ateşli sahra mermisi, 53 sandık skoda dağ top mermisi, 105 sandık ve 1.168 atım skoda mermisi, 76 sandık ve 188 atım 75 mm. lik çabuk ateşli sahra mermisi, 8 sandık 75 mm. lik Osmanlı çabuk ateşli sahra mermisi, 1.156 atım Osmanlı çabuk ateşli sahra mermisi, 54 atım Alman çabuk ateşli sahra mermisi, 9.267 atım çabuk ateşli dağ mermisi, 6.437 atım Alman sahra mermisi, 2.087 atım sahra obüs mermisi, 2.051 atım İngiliz sahra mermisi, 150 atım uçak tapalı mantelli mermi, 464 atım 12/11 - 6'lık obüs mermisi, 118 atım 120 mm. lik sivri uçlu tahrip danesi, 6.190 atım mantelli mermi, 2.603 atım şınayder mermisi, 6 sandık sahra obüs hartucu, 355 sandık kartuştan oluşan top ve top cephanesi İnebolu' dan Ankara ve dolaylarına nakledilmişti.” Nakledilen çeşitli silah 105 ton, çeşitli cephane 419,5 ton, yiyecek ve yem 352,5 ton, donatım ve gereç ise 758,5 ton civarındadır. Bu miktarlar 1921 yılı Kasım, Aralık aylarıyla 1922 yılı Ocak, Mayıs, Haziran aylarını kapsamaktadır.

29 Ocak 1921 tarihli Müdafaa-ı Milliye Vekâleti'ne yazılan mesajda sevkiyattaki karmaşıklığın giderilmesi ve Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığı'nın kontrolünde yapılması talep edilmektedir (İSH, 610-51aa).

Yine 31 Ocak 1921 tarihinde Müdafaa-ı Milliye Vekili Kazım Paşa imzalı Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyasetine yazılan şu telgrafta Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığı'nın sevkiyat ile ilgili sorumluluğu ve uyarılmasından bahsedilmektedir;

“Garb Cephesine müretteb olup Kastamonu'da bulunan İngiliz tüfengi ile seksen sandık cephanesinin tevzi edilmemiş ise derhal Eskişehir'e mezkûr cephe emrine sevki ve badema vekâletin tertibatı haricinde muamele yapılmaması

Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığına emr edilmiş olduğunu arz eylerim efendim” (İSH,610-51ab).

Sakarya Meydan Muharebesi'nin Türk ordusu tarafından kazanılmasından sonra Yunan ordusunu Türk topraklarından tamamen çıkarılması maksadıyla topyekûn hazırlık safhasına geçilmiş ve yaklaşık 1 yıllık süre içerisinde bu hazırlıklar tamamlanmıştır. Bu hazırlıklar sırasında; “365 adet çeşitli piyade tüfeği, 3386 sandık çeşitli piyade cephanesi, 208 sandık İngiliz piyade cephanesi, 360 adet mızraktan oluşan piyade silah ve cephanesi, 1 adet skoda topu, 1 adet seri dağ topu, 8 adet bomba topu, 18752 atım çabuk ateşli sahra mermisi, 969 atım skoda mermisi, 5240 atım mantelli mermisi, 4087 atım sahra obüs mermisi, 2310 atım şınayder mermisi, 891 atım 120 mm. lik obüs mermisi, 3.666 atım bomba topu mermisi, 6960 atım çabuk ateşli dağ top mermisinden oluşan top ve top cephanesi” İnebolu - Kastamonu - Ankara hattında taşınarak cepheye ulaştırılmıştır (Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, 1975: s.504).

Sonuç

Türk İstiklal Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasındaki en önemli faktörlerden biride cephe gerisindeki lojistik planlama ve teşkilatlanmadır. Türk milleti bu mücadele içerisinde dünya harp tarihi literatürüne giren “topyekûn savaş” kavramını ortaya çıkaracak direniş ve dirilişini ortaya koymuş ve zafere ulaşmıştır. Türk milletinin topyekûn mücadelesini ortaya koyan bu hareket aynı zamanda kurulacak olan yeni Türk Devleti'nin de temellerinin atıldığı ve büyük kahramanlıkların yaşandığı bir dönemi kapsamaktadır.

Kastamonu yöresi, cephe gerisinde kalmasına, işgale uğramamasına ve iç isyanların yaşanmamasına rağmen İstiklal Savaşı'nda aktif görev almış ve cephelere kadar uzanan lojistik sevkiyatın başlangıç noktası olmuştur.

Bu dönemde Anadolu'nun her köşesinde yaşanan direnişin özünde Türk halkının fedakârlık ve vatanseverlik azmi yatmaktadır. Bu azim ve fedakârlık, o yıllarda cephelerde olduğu kadar cephe gerisinde de karşılıksız yapılmış ve vatanın kurtuluşu sağlanmıştır. Millî Mücadelenin ilk gününden, sonuna kadar her türlü fedakârlığı yapan bölge halkı, cephelerde kazanılan zaferlerle daha gayretli çalışmalar içerisine girmiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın arkasından yürümüştür.

Kastamonu Valisi Rafet Bey Mustafa Kemal Paşa'ya 13 Eylül 1921 tarihinde bir telgraf çekerek bağlılıklarını şu şekilde ifade etmektedir (Kastamonu Gazetesi, 24 Eylül 1921, Sayı 2418.).

“Muhterem Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine;

Dâhiyane kumandanız altında ordumuzun iktisab eylediği parlak muzafferiyetlerden dolayı bütün vilayet baştanbaşa bir heyecan sürur-u şaduman içindedir.

Vilayet halkının zat-ı fehimanelerine ve muzaffer orduya karşı kalplerinden taşan hissi minneti şükranı tercüman olarak arz-ı tebrikat ve tezinat eyleriz.

Kastamonu Valisi Rafet”

Kastamonu Valisi'nin bu telgrafına cevaben, Mustafa Kemal Paşa 15 Eylül 1921 tarihinde şu telgrafi göndermiştir (Kastamonu Gazetesi, 24 Eylül 1921, Sayı 2418.):

“Kastamonu Vilayet-i Aliyesine;

Tebrikat ve tezahürat vaka-ı düşmanı takip etmekte olan bütün ordu ve mensubin ve kumandanlarını mütehasıs ve müteşekkir bırakmıştır. Ordu milletini böylece manen ve maddeten kendisine müzahir gördükçe gösteregeldiği fedakârlıkta daha pek çok ileri gidecektir.

TBMM Reisi Başkumandan Mustafa Kemal”.

İstiklal Savaşı yıllarında sosyo-ekonomik bakımdan zor günler yaşayan Kastamonu bölgesi gerek mücadeleye verdiği lojistik destek ve gerekse siyasi olarak Mustafa Kemal Paşa ile birlikte hareket etmesi bakımından önem arz etmektedir. Zira işgale uğramamış bir bölge olarak tüm güçlerini cephe ve cephe gerisine sevk etmiş, ayrıca kurulan teşkilat ve örgütlerle Anadolu'ya açılan kapı olarak hizmet vermiş ve İstanbul- Ankara bağlantısının ana yolu haline gelmiştir.

İnebolu'dan Ankara'ya kadar uzanan kağı kollarının sevk ettiği malzeme ve bunun getirdiği moral İstiklal Savaşı'nın manevi kaynağını teşkil etmiştir. İstanbul'dan kaçırılan ve Rusya'dan yardım olarak alınan askerî malzemenin yanı sıra, doğu cephesindeki mühimmatların taşınması ile üç koldan güçlenen Batı Cephesi, kısa sürede başarıya ulaşmış ve bu başarıda İnebolu yöresinde kurulan sivil ve askerî teşkilatlar önemli rol oynamıştır.

Extended Summary

The occupation of Anatolia after the World War One was repelled by the collective efforts of the Turkish nation and sacrifices were made in the fronts as well as behind the front lines. During the Turkish War of Independence, Kastamonu was one of the most important regions that supported the fronts in terms of logistics.

Throughout the Independence War, Kastamonu region was of utmost importance when it came to logistics and supply. Part of the shipments from the Eastern Front to the Western Front was transported through the region. Also, a considerable portion of the firearms and ammunitions brought from Russia and smuggled from İstanbul was transported through this route. These logistics services started in Inebolu using tumbrels and extended to the fronts through Kastamonu.

Miralay Osman Bey declared his loyalty and support to the Turkish National Movement, and enlightened the people and organized them as soon as he was appointed in Kastamonu. In order to raise awareness and unite the local people from villages to towns around movement of the Association for Defense of National Rights, Açıksöz newspaper published in Kastamonu was used. The newspaper took on a mission of delivering the developments from the front and was published twice a week.

During the Independence War, especially for the Western Front against the Greek Army, various challenges were faced meeting the needs for weapons and ammunition. In order to meet such needs, General Directorate of Delivery and Shipping and Domestic Range Organization of the General Directorate were established by the order of Ministry of National Defence on January 10, 1921.

For military equipments to be transported to fronts in an orderly fashion, units for transportation were formed under the command of 14th Fırka in Inebolu-Kastamonu line on November 3, 1920. These units undertook the most important activities in the area and carried out the missions of shipment. The local people, under very challenging circumstances, fulfilled their duties successfully and made history, bringing the people and the army ever closer to each other.

Even though Kastamonu region was behind the front lines, never invaded, and never experienced rebellions, the region took an active role in the Independence War, and became an origin of logistics operations all the way to the fronts.

At the essence of the resistance felt all over Anatolia was patriotism and sacrifice of the Turkish Nation. This patriotism and sacrifice, offered at the front lines as well as away from the war zone, were unconditional, allowing the independence to be won. From the first day to the last of the Independence War, the people of Kastamonu made all possible sacrifices, became stronger with every battle won, and walked behind Mustafa Kemal Pasha.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi, (ATASE)
İstiklal Harbi Kataloğu,
İSH., Kutu 57, Gömlek 84.
İSH, K:600, G:5.
İSH, K:600, G: 5aa.
İSH, K:1065, G:1.
İSH, K:1063, G:144.
İSH, K:1118, G:74.
İSH, K:1119, G:66.
İSH, K:1118, G:76.
İSH, K:1120, G:69.
İSH, K:644, G:60.
İSH, K: 604, G:140aa.
İSH, K:610, G:51aa..
İSH,K:610, G:51ab.

Kitap ve Makaleler

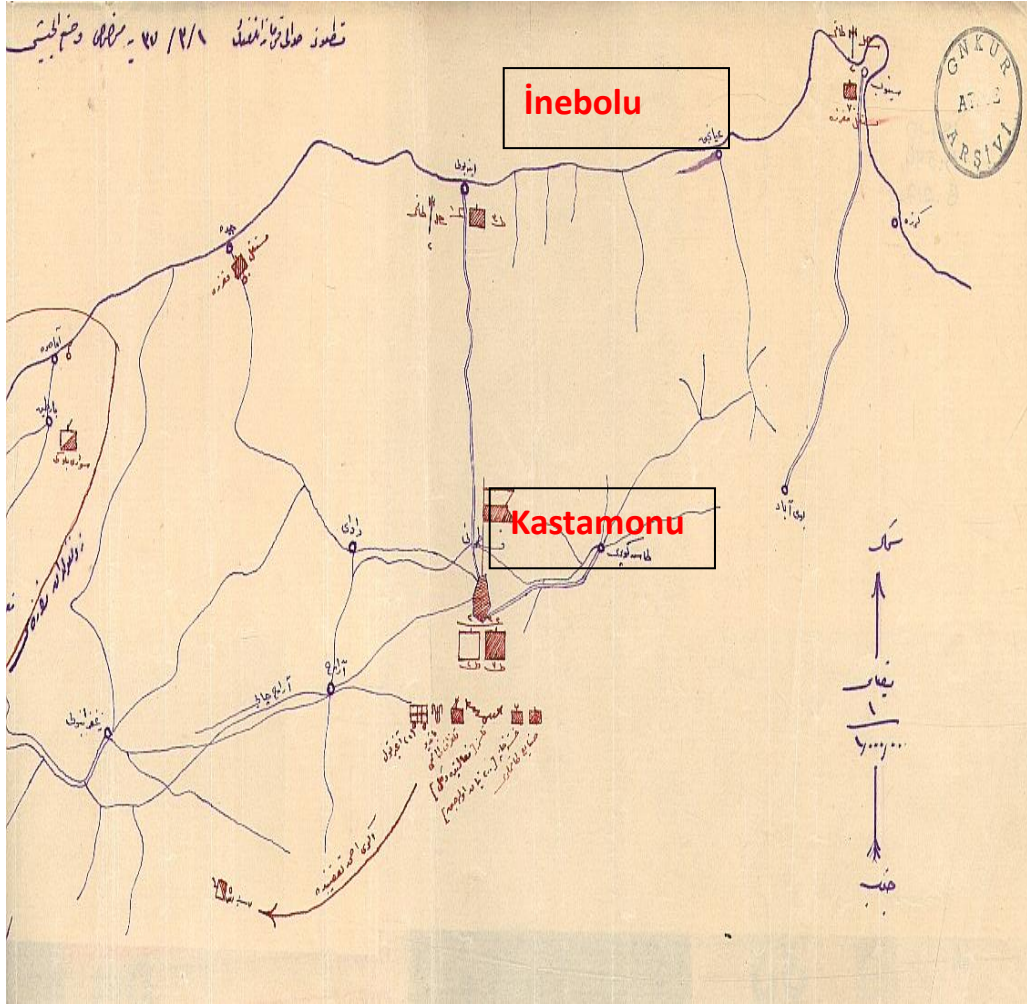
AÇIKSÖZ Hüsnü, *İstiklal Harbinde Kastamonu*, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, 1933.
ATABEY Figen, *Karadeniz'de Türk Donanması (Birinci Dünya Harbi ve Milli Mücadele Dönemi)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.
Atatürk'ün Bütün Eserleri, C.4, (1919), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.
CEBESOY Ali Fuad, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul, 1953.

- EVSİLE Mehmet, Kurtuluş Savaşında Askerî Nakliye Hizmetleri, Amasya, 1997.
Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 54, Yıl 14, Aralık 1965, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Yayını, Ankara, 1965, Vesika Nu. 1240.
İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Resmî Yayınları, Cilt V, Ankara, 1964.
ÖZLÜ Hüsni, “Millî Mücadele Yıllarında İnebolu’da Faaliyette Bulunan Cemiyet ve Teşkilatlar” Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları S.12, Ağustos 2008.
PEKER Nurettin, 1918–1923, İstiklal Savaşı'nın Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı Hatıraları, İstanbul, 1955.
SARI, Arif, “Osmanlı Kara Taşımacılığında Deve ve Türkmen Deveciler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.21, S.1, (2019), ss.303-322.
SARI, Arif, “Osmanlı Devleti’nde Konargöçerlerden Taşımacılık Hizmeti Alımı: Kira Devesi Usulü”, *Doğu ve Batı Türklüğünün Ortak Tarihi Devirleri ve Münasebetleri Toplum ve Ekonomi*, (ed. A. Aköz, D. Yörük), Palet Yayınları, Konya 2018, ss.239-252.
TOPAL Coşkun, “Doğu Harekâtı Sonrası Batı Cephesinin Lojistiği ve Karadeniz’in Güvenliği Sorunu”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2008, Cilt 10, Sayı 1, s.104-115.
Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923), 7’nci Cilt, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975.

Gazeteler

- Açıksöz Gazetesi, 21 Eylül 1919, S.13.
Açıksöz Gazetesi, 27 Eylül 1919, S.14.
Kastamonu Gazetesi, 18 Kânunuevvel 1920, Sayı 2238.
Kastamonu Gazetesi, 22 Kânunuevvel 1920, Sayı 2242.

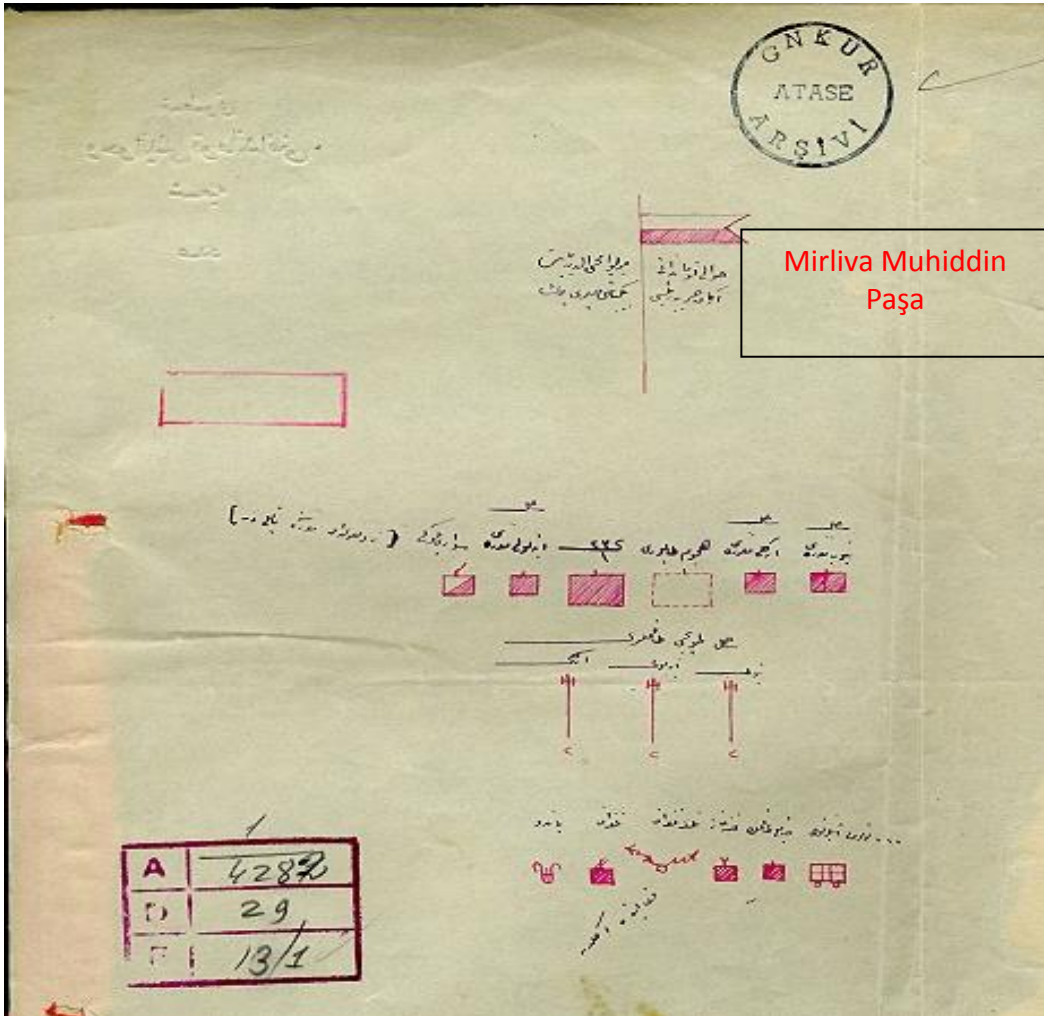
EK:1

Kastamonu Havali Kumandanlığı 1 Mart 1921 tarihli vazü'l cevşi

Kaynak: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi, (ATASE) İstiklal Harbi Kataloğu.

EK:2

EK:3

I - 1

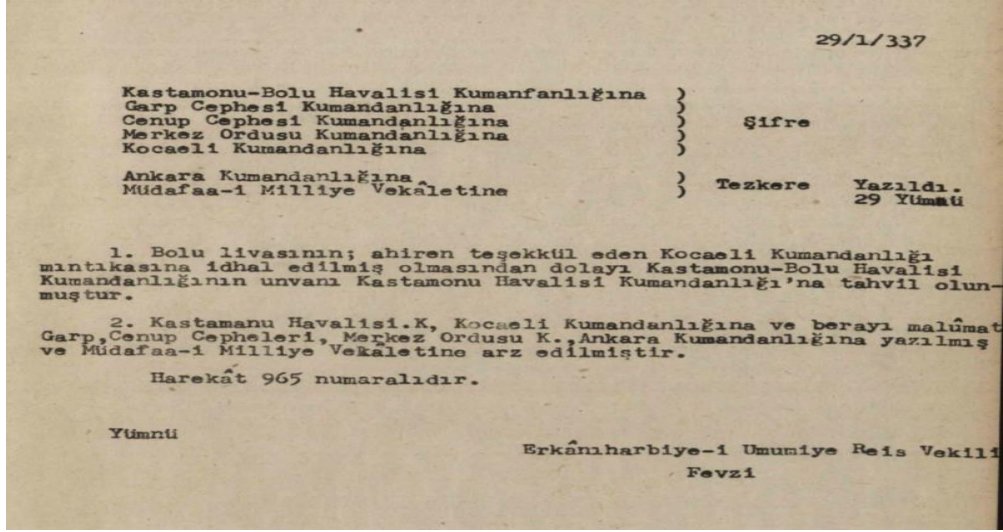
10/10/1911

تصرف - بوط مؤلفه مذمت
 ذوق عجیبی فی مذاقت
 مؤلفه محبت
 مکارروسی
 قویایه قویایه
 انچه قویایه
 مؤلفه محبت

بوط مؤلفه - ایضا تصانیف قویایه قویایه
 منقذ - ارضه لیلیه اولندن دوزخه قشوقه - بوط
 المذوقه ذوق غرق قشوقه مؤلفه قویایه
 قویایه اولوغه - قویایه قویایه قویایه قویایه
 قشوقه مؤلفه - مؤلفه قویایه قویایه قویایه
 غایب حقیقه ایداره - مکارروسی - انچه قویایه
 نالیله جلیله مؤلفه محبت عهدیله
 قشوقه ۹۶۵ دوزخه ایضا قویایه قویایه

بوط مؤلفه

Kastamonu ve Bolu Havalisi Komutanlığı'nın Yeniden Teşkiline Dair Belge

Kaynak: Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 54, Yıl 14, Aralık 1965, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Yayını, Ankara, 1965, Vesika Nu. 1240.

EK:4

“Havali Kumandanlığının 1 Mart 1921 mahsus muhtasar kuvve-i umumiyesi bervech-i zir maruzdur.

1. Havali karargâh ve bu karargâha merbut müessesatda sanayi, telgraf takımları musiki bandosu, inşaat komisyonu, telsiz telgraf müfrezesi, 1 numrolu ağır kol müfrezesi, Kalecik-Kengri- Ilgaz-Kastamonu büyük yük tamir kıtaları merkez kumandanlığı askerî hastanede cem'an bir erkân 5 ümera, 2 tabib, 43 zabıt, 5 etibba ve eczacı, 4 baytar, 18 sivil ketebe ve hesap memuru, 4 eimme ve esnaf olup yekûn 81 dir.

Havali kumandanlığı ve balada arz olunan kıtaatı merbutede 1065 nefer mevcut olup 140 muharip, 525 gayr-i muharibdir. Gayri muharib olanlar sanayi, inşaat, musuka, ağır kol ve hastane efradıdır. 15. 2. 1921'e mahsus kuvve-i umumiye de havali karargâhında telgraf hatası olarak 1057 muharip ve 164 gayri muharip efrad gösterilmiş ise de bu kuvve ceman 990 ve efrad olup bunun 511'i muharib ve 479'u gayr-i muharip olduğu.

2. *Havali Karargâh ve Kitat-ı merbutesinde muhtelifü'l cins 142 tüfeng ve 14305 cephanesi vardır. 18 mekkari, 20 zatibinek, 26 miri binek, 18 manda, 20 öküz, 28 araba mevcuttur.*

3. *20.alay karargâhında 1 ümera 4 zabıt, 1 baytar, 1 eimme ve esnaf yekûn 8 dir. 5 muharip 2 gayri muharibdir.*

4. *Zonguldak müfrezesinde kısm-ı küllisini teşkil eden 23. Alay 1. Taburda 22 zabıt, 1 tabip, 1 hesap memuru, 1 eimme ve esnaf 23 muharip, 3 gayri muharibidir. (İSH, K:600, G:5.)*

644 nefer mevcut olup bunun 549'u muharip, 95'i gayri muhariptir. Bu müfrezenin şimdilik kuvvetli bulunması icap ettiğinden henüz 644 nefer kuvvesinde olan tabur 450 küsura tenzil olunmuştur. Bu taburun mevcudundan 2. taburunun ikmalî mutasavverdir. 1. taburun 450 silah ve 142461 cephanesi mevcuttur. Müfrezeye merbut süvari bölümünde 150 nefer [†]mevcut olup 144 muharip, 6 gayri muharibidir. 52 tüfeng, 1872 cephanesi vardır. Tabur ve süvari bölümünde makineli tüfeng yoktur. Taburda 380 el bombası, 30 mekkari, 3 zati binek, 5 miri binek, 12 ester (katır) 4 merkep, 4 araba vardır. Süvari bölümünde 23 zati, 9 miri binek vardır. Bölüğün hayvanatının ikmaline çalışılıyor.

5. *23'üncü Alay, 3'üncü Tabur'da teşkil olunan makineli tüfeng bölümünde cem'an 16 zabıt, 1 tabip, 1 sivil katib, 2 eimme (imam) ve esnaf olup yekûn 20'dir. Bundan 16'sı muharip, 4'ü gayri muhariptir. 657 efrad olup bunun 608'i muharip, 49'u gayri muhariptir. 457 tüfeng ve 87421 fişengi 1 ağır makineli, 1000 fişengi, 4 otomatik tüfeng, 1126 fişeng, 25 el bombası, 373 kasatura, 23 mekkari, 3 miri binek, 8 ester, 3 arabası vardır.*

6. *23'üncü Alay 2'nci Tabur'da 12 zabıt, 1 tabip, 1 ketebe, 1 eimme ve esnaf olup yekûn 15'dir. Bundan 12 muharip, 3 gayri muhariptir. 160 nefer mevcut olup 131 muharip, 29 gayri muhariptir. 42 silah, 2129 fişeng vardır.*

Sinop Sahil Müfrezesinde 1 zabıt, 70 nefer mevcut olup. 67'si muharip, 3 gayri muhariptir. 60 tüfeng, 5900 cephanesi mevcuttur. Ereğli Sahil Müfrezesinde 1 zabıt, 43 nefer, 43 tüfeng, 5290 fişeng; Cide Sahil Müfrezesinde 1 zabıt, 47 nefer olup, muhariptir. 47 muhtelif tüfek, 7258 cephanesi, 1 miri binek, 2 mekkarisi vardır. Bu müfrezeler mevcut tüfeklerinin kaftesini her an için cepheye sokabilirler.

---

7. *Sahil Topçu Takımlarında cem'an 4 top, 581 cephanesi, 2 zabıt, 9 nefer mevcut olup, 2 top ve cephanesi Ereğli'ye müteveccihen yoldadır. 1. Şube 574 numaralıdır. (İSH, K.600, G. 5aa.)*

Kastamonu Havalisi Kumandanı Muhiddin”